

'Volunturisme', ajuda o perjudici

COMISSIÓ DE COOPERACIÓ

L'Ona i la Mireia van ser les persones becades en les darreres Estades Solidàries convocades per l'Ajuntament d'Alella i, tal com elles ens van explicar, la seva experiència al Brasil va ser clarament positiva. Molt probablement, bona part d'aquesta positivitat es basa en l'enfocament de l'Associació Catalana per la Pau, l'ONG que va vehicular les estades i que es proposa com a principal objectiu facilitar el coneixement d'una altra realitat a les persones que viatgen a països del sud. Es tracta que aquestes persones puguin ser conscients de les desigualtats econòmiques entre països, sent observa-

dores de pràctiques clarament injustes que reclamen ser visibilitzades. L'acció de testimoniatge que trobem en aquesta mena d'estades solidàries té el sentit de superar les estratègies d'ocultació, principalment de caràcter mediàtic, que pretenen deixar les coses tal com estan.

Però cada vegada amb més freqüència trobem entitats que es presenten com a associacions tot i que, en realitat, actuen com a agències de viatges. Ofereixen estades solidàries basant-se en un plantejament que pot ser qüestionable i fins i tot perillós, tant per al viatger com per a aquells a qui es pretén ajudar. En aquest article voldrí-

em referir-nos als perills del *volunturisme*, terme que defineix un tipus de viatge que en principi es fa amb la finalitat d'ajudar les persones del país de destinació, però que pot acabar perjudicant i del qual molt sovint només obté beneficis qui viatja.

El complex del salvador blanc

La tendència a desplaçar-se a països poc desenvolupats per col·laborar en projectes humanitaris creix al voltant d'un 20% cada any, segons Oxfam Intermón. En principi això podria induir a l'optimisme si s'interpreta com una reacció natural al problema de la distribució injusta de la riquesa, per-

CEDIDA

què sembla que finalment algun tipus de consciència s'hagi despertat i s'expressi amb un desig de buscar solucions i de passar a l'acció.

Xabier Etxebarria¹, al llibre *Ética de la acción humanitaria*, es refereix a la compassió i a la justícia com a causes primeres de l'acció humanitària. La compassió apareix quan veiem algú que pateix i tenim la necessitat d'alleujar aquest patiment, la justícia regula i normatitza l'assistència d'aquells que pateixen.

Però les causes del viatger poden estar molt allunyades d'aquests principis i basar-se únicament en impulsos autocentrats. El convenciment "d'haver posat un granet de sorra" en la tasca de fer un món millor i la sensació de benestar personal que això implica pot ser motiu suficient per emprendre una acció aparentment altruista. Des d'aquest principi, la persona que assumeix el paper d'ajudar se situa en una posició de superioritat per sobre de qui, en teoria, rep l'ajuda. Com explica Carmen Jiménez², des de l'era colonial els europeus que van arribar a Amèrica i posteriorment a l'Àfrica assumien un paper paternalista, creien que la seva missió era educar i civilitzar els salvatges que eren deshumanitzats i vistos com inferiors. En el cas del volunturisme, l'enfocament no és tant diferent, encara que

no s'expressi exactament en els mateixos termes. Pablo Sánchez, de l'organització The Health Impact, entén aquest turisme de la cooperació com una pràctica racista i neocolonialista que contribueix a fer de la pobresa un espectacle.

Un altre motiu pel qual aquests viatges resulten atractius per als joves és el pes que tenen en el currículum. La nova tendència del mercat laboral és valorar positivament aquest tipus de tasques a l'hora de seleccionar la plantilla. Participar en un voluntariat a un país del tercer món és un valor afegit.

Cooperar sense tenir formació

Ángeles de Tourcet³ afirma a *Volunturisme, negoci turístic amb la pobresa* que el turisme solidari no hauria d'implicar cap inconvenient si les tasques a desenvolupar s'han planificat adequadament i se n'ha controlat l'execució. Evidentment, en aquest tipus de pràctica la formació del cooperant és clau i, tot i que les persones del país de destinació solen confiar en la professionalitat de qui ve de tan lluny, la realitat és que en molts casos els participants en les tasques de voluntariat no posseeixen els coneixements necessaris per portar a terme allò que se'ls demana. En general, oferir-se com a voluntari en un país que no és el propi sembla força agosarat, perquè és probable que a la

mateixa destinació hi hagi persones més capacitades per portar a terme les activitats de desenvolupament requerides i amb més coneixement de causa, pel fet que es troben a casa seva.

Una activitat molt demandada pels turistes de la cooperació és el treball en orfenats o centres de menors que, malauradament, són abundants als països poc desenvolupats. El tracte amb nens en situació de vulnerabilitat extrema d'un cooperant sense formació exhaustiva pot suposar riscos importants per als infants. Tal com s'explica a la pàgina web de l'associació Better Care Network, el perill més important és la facilitat amb què els nens poden desenvolupar vincles amb el cooperant per les mancances afectives que pateixen i la sensació d'indefensió que això implica. Quan aquest cooperant torna a casa seva al cap d'un parell de setmanes, els infants poden patir trastorns en l'afecció que, a la llarga, impliquin una desconfiança en les relacions humanes i fins i tot disfuncions fisiològiques com ara carències en el desenvolupament cerebral i en el creixement normal de l'organisme.

Cooperació per superar la desigualtat?

Realment, la cooperació al desenvolupament sobre el terreny demana prudència i formació en el cas que es porti a terme, però hi ha opinions prou fonamentades que qüestionen, en tots els casos, les intervencions directes en països poc desenvolupats.

La solució a la desigualtat potser no depèn de l'execució de projectes puntuals imposats pels països del nord, perquè només funcionen com a pedaçs sobre estructures de funcionament basades en models occidentals fora de lloc i sobreposats de manera forçada a formes de vida preindustrials.

La corrupció de les esferes de poder locals facilita que moltes de les ajudes provinents del nord siguin desviades a butxaques privades o que, encara més greu, facin els ulls grossos a l'espòli que porten a terme grans empreses occidentals que s'apropien els recursos naturals.

Tot i la bona tasca que es fa en general, tant de les comunitats receptores que tenen voluntat de millorar com de bona part d'organitzacions no governamentals que hi aporten coneixements i recursos, potser la solució del problema de la desigualtat no és intentar optimitzar les condicions de vida als països del sud segons els nostres criteris, sinó evitar que hi arribi la influència perversa de la iniciativa privada occidental. ●

1. Etxebarria, X. (1999) *Ética de la acción humanitaria*. Universitat de Deusto.

2. Jiménez, C. (2018) *Cabo Verde: mujeres que sufren explotación sexual*. Universidad Pontificia de Comillas.

3. Adrover, M. et al. (2020) *Volunturisme, negoci turístic amb la pobresa*. V 21, Periodisme Universitari a Internet